

JOAN JULIÀ-MUNÉ: L'HOME, EL LINGÜISTA I EL MESTRE (1950-2020)

JOSEFINA CARRERA-SABATÉ
Universitat de Barcelona
jarrera@ub.edu

A les portes de la jubilació, el dia 8 de juliol del 2020, Joan Julià-Muné va traspasar a Lleida, enmig d'un període especialment fosc, confús i trist, fet que va comportar més tristor en el món de la lingüística i la fonètica catalanes.

Joan Julià-Muné va néixer a Cornellà de Terri l'11 d'octubre de l'any 1950. Inicialment es va formar en terres gironines (l'educació secundària i els estudis de magisteri) i posteriorment es llicencià en Filologia hispànica a la Universitat Autònoma de Barcelona (1974). Entre els anys 1974 i 1978 va fer una estada a Londres: a la School of Oriental and African Studies va cursar traductologia en anglès, rus, suahili i xinès mandarí; al University College de Londres es va especialitzar en lingüística i, sobretot, en fonètica anglesa, francesa i en fonètica experimental, i hi va obtenir el Diploma de lingüística (1976) i el Màster en fonètica (1978).

En aquesta estada a Londres es van despertar tres passions que l'acompanyarien al llarg de la seva vida: la història de la lingüística catalana, la fonètica aplicada i la cultura oriental. La primera d'aquestes, la història de la lingüística catalana, es deu a l'esperit aventurer i inquiet del Julià-Muné investigador. Ell mateix ho recorda en el seu llibre *Pere Barnils: l'home, el lingüista i el mestre (1882-1933)* (1999: 7-8) d'aquesta manera: «Era la primavera de 1976. Tot mirant els prestatges de la secció de fonètica de la biblioteca del *University College* de la Universitat de Londres, a dos centenars de metres escassos del Museu Britànic, vaig topar [amb] el lloc d'un llibre ben enquadrat que deia P. BARNILS-ESTUDIS FONÈTICS. En adonar-me que era en català, em va faltar temps per agafar-lo i obrir-lo immediatament. Devia haver pertangut al fonetista anglès Daniel Jones (1881-1967), segons indicava la dedicatòria de l'autor-curador català.» I afegeix: «Aquell matí recordo que vaig acabar amb tres llibres damunt de la taula. A més de l'indicat, hi tenia la versió anglesa del primer manual destinat a l'educació dels sords, d'autor espanyol —de primer em vaig pensar que es tractava d'un altre català pel cognom del lloc: BONET—, i un llibret del professor Robins [...] Aleshores eren més novedosos per a mi el català Pere Barnils (1882-1933) i l'aragonès Juan Pablo Bonet (1579-1633) que el gramàtic sànscrit Panini (s.IV a.C.).»

A partir d'aquest moment, Pere Barnils li obrí les portes de la història de la lingüística catalana i l'acompanyà en els primers passos com a investigador i en el

premi Carles Rahola d'assaig, amb *Vida i obra de Pere Barnils. Memòria d'un apassionat incomprens* (1984). La tesi doctoral (1987), dirigida a la UB pel Dr. Antoni M. Badia i Margarit, i elaborada gràcies a la beca Manuel de Montoliu, va suposar un pas més enllà en el coneixement de la història de la lingüística catalana (vegeu, per exemple, *L'inici de la lingüística catalana. Bernhard Schädell, Mn. Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans. Una aproximació epistolar (1904-1925)*). I la seva fina ploma també conegué Alcover, Francesc de Borja Moll, Pompeu Fabra... Amb el Projecte Alcover, dirigit per Nicolau Dols (UIB), va continuar treballant en la història de la lingüística en la primera dècada del segle XXI. Les obres dels últims anys de Julià-Muné mostren la maduresa d'un savi que s'havia format gràcies a la lectura incansable de materials i gràcies a la comprensió i la reflexió a què s'arriba després dels anys d'estudi. En destaco *Un segle de lingüística catalana: de la Lletra de convit a la GCC (1901-2002)* (2019) i l'última aportació: «History of Catalan Linguistics» al *Manual of Catalan Linguistics* (2020).

Una altra de les passions que va captivar Julià-Muné va ser la lingüística i la fonètica aplicades. La seva formació britànica li feia concebre la fonètica com una ciència que s'oferia i es devia a la societat. Els projectes, grups de recerca i treballs sobre ensenyament de la fonètica i fonètica descriptiva, assessorament lingüístic i aprenentatge de segones llengües reflecteixen el seu compromís cap a la llengua, la cultura i la societat catalanes.

Abans d'entrar en les aportacions de Julià-Muné en el camp de la lingüística aplicada, és imprescindible parlar de la docència que va impartir a la Universitat de Lleida (UdL), tornant de Londres, a partir de l'any 1978 i fins l'any 2020, en assignatures de lingüística catalana. També va ser a la UdL on, el 1982, va fundar un laboratori de fonètica experimental (Laboratori de Fonètica Pere Barnils), que va equipar amb utilitatge molt actual per l'època i va complementar amb el fons de la biblioteca Pere Barnils.

Jo vaig pertànyer a una de les moltes generacions de deixebles en què va deixar una forta empremta i una gran atracció per la fonètica. Les figures articulatòries, que col·loquialment anomenava boquetes, i que dibuixava amb una velocitat vertiginosa, eren portes d'entrada per aprehendre les articulacions dels sons; les seves acurades gravacions amb les pronunciacions dels sons de l'AFI (Alfabet fonètic internacional), acompanyades per enregistraments de la frase *La Costa Brava esperona el desig de viure*, emesa amb diferents tipus de veu (murmuriosa, xiuxiuejant, laríngia, normal, etc.,) que ell mateix pronunciava, eren uns podcasts *avant la lettre* que incentivaven el que avui anomenem aprenentatge autònom.

A les classes, l'anàlisi espectrogràfica era un dels reptes més infranquejables. Amb el sonògraf digital de KAY Elemetrics (model 7800), que només permetia gravar seqüències de menys de 2,5 segons, elaborava el que ell anomenava *sonogrames*, atès que el sonògraf era la màquina que els produïa. Aquests sonogrames, impresos gairebé artesanalment amb una agulla que cremava parts d'un paper setinat enrotllat en un cilindre, eren la base per descobrir la naturalesa acústica

dels sons del català, que, amb el temps, esdevenia més diàfana. El (professor) Julià, com es coneixia a la UdL, tenia tot un reguitzell de recursos i d'històries originals que desplegava oportunament a les classes, aspecte que avui la neurociència reconeix com un dels recursos més encertats per fixar continguts en la memòria a llarg termini. Era, en definitiva, un gran mestre. Va impartir docència en diferents universitats i va acompanyar i assessorar tant estudiants de grau com de postgrau i investigadors de tercer cicle.

En la recerca sobre l'ensenyament de la fonètica i la fonètica descriptiva, que es va anar retroalimentant amb la docència, cal destacar, entre molts d'altres, uns articles publicats en la flamant revista que ell mateix va crear des del Laboratori l'any 1984: *Folia Phonetica*. Més endavant, el projecte *Phonospain* (2001), ideat amb Imma Creus i altres col·laboradors, per acostar l'AFI als estudiants de secundària, va rebre el segon premi de materials educatius del Ministerio l'any 2002. Van seguir els capítols «Els sons», a l'*Enciclopèdia de la llengua catalana* (2001), i «Els sons del català», a la *Gramàtica del Català Contemporani* (2002). El *Diccionari de fonètica* (2003), obra de referència que conté transcripcions fonètiques en català i anglès dels termes definits, es va adaptar i incloure en la pàgina web *Els sons del català*, de la qual ell en va ser assessor. El mestratge de Julià-Muné es va veure reconegut amb el llibre *Fonètica aplicada catalana. Dels fonaments a les aplicacions de les ciències fonètiques* (2005), que va ser guardonat amb el premi Prat de la Riba de l'IEC l'any 2006, i amb la càtedra de Fonètica aplicada, que va guanyar el 2009.

L'interès de Julià-Muné en l'ortologia i l'assessorament lingüístic el va conduir a iniciar, amb la col·laboració d'Imma Creus, Rodof González i Sílvia Romero, una nova línia de recerca, de la qual van sorgir un bon nombre d'edicions i coedicions, com ara *Llengua i ràdio* (2000), *Llengua i mitjans de comunicació. Actes del Congrés de Llengua i Mitjans de Comunicació* (2000), en col·laboració, i *El llenguatge de la ràdio i de la TV* (2004), entre d'altres. Amb el seu saber fer va assessorar la Corporació Catalana de Mitjans de Comunicació en l'adaptació d'onomàstica xinesa amb motiu dels jocs olímpics a Pequín (2008) i va impartir docència en postgraus de correcció i assessorament lingüístic en diverses universitats, juntament amb Imma Creus. David Paloma, que l'havia seguit a la UAB, n'explica la capacitat que tenia d'impactar en els estudiants a propòsit de «noms impronunciables» (*El Punt Avui*, 9.7.2020). Articles com «Codis desconcertants per a l'ortoèpia catalana: transliteracions ciríl·liques (rus) vs pseudotranscripcions pinyinianes (xinès estàndard)» (2016) testimonien aquesta habilitat.

Encara en el camp de la fonètica aplicada, l'edició del llibre *L'ensenyament del català com a L2* respon a la inquietud de Julià-Muné per estructurar i difondre la recerca en l'ensenyament del català com a L2, que el va portar a coordinar durant cinc anys un postgrau en ensenyament del català com a L2, integrat en el Màster en Estudis de Lingüística Aplicada Catalana de UdL. A aquesta inquietud corresponen, per exemple, «La transferència fonotàctica en l'aprenentatge d'L2: el cas de parlants de mandarí que aprenen català» (2011) i «Catalan», en el *Manu-*

al of Language Acquisition (2014), així com les col·laboracions, sempre desinteressades i plenes de rigor científic, en l'espai web *Guies de Pronunciació del català*.

La seva estada a Londres li havia permès conèixer, amb un cert aprofundiment, la cultura xinesa; per això, entre 1994 i 2008, va organitzar diversos cursos de llengua i cultura xineses a la UdL i l'any 2013 va dirigir la nova Càtedra d'Estudis Asiàtics fins al final dels seus dies, des de la qual va promoure la difusió de la llengua i la cultura xineses a través de col·laboracions i intercanvis universitaris. D'aquesta etapa destaca la publicació, en català i anglès, *L'estandardització del català i del xinès. Processos paral·lels?* (2019), i la codirecció, amb M. Rosa Lloret (UB), de la tesi de Wang Liyun (2019), que va rebre el premi Pompeu Fabra de Gramàtica de l'IEC. En aquesta línia, i per tal de recordar el mestratge del professor, la UdL va crear el premi de recerca Joan Julià-Muné per a Treballs de Fi de Grau en l'àmbit de la Filologia Catalana.

Aquesta semblança de Joan Julià-Muné quedaria incompleta si no es referís a la qualitat humana, la saviesa enciclopèdica, la capacitat de treball i l'originalitat de Julià-Muné, i, sobretot, a la lleialtat i estima als seus mestres i amics. Entre aquests últims, cal destacar Joan Solà (a qui va apadrinar quan va ser nomenat doctor honoris causa a la UdL i en honor del qual va crear, juntament amb Imma Creus, el Premi Internacional de Recerca en Filologia Catalana Joan Solà) i Imma Creus, companya de vida, coautora, investigadora rigorosa i consellera imprescindible i incansable, el nom de la qual apareix en tots els agraïments de les obres dels últims vint anys de Joan Julià-Muné. Acabo amb una citació de Lotus Silvestre (1998), el seu alter ego poètic, que permet intuir la grandesa humanista de l'enyorat mestre, tal com va reconèixer l'any 2020 la Generalitat de Catalunya amb el Premi Pompeu Fabra, compartit amb la professora Lídia Pons Grieria (UB).

Divers com l'Univers

Veus que retrunyen per la sala,
a cada gola dels parlants
ressonen clars els consonants
i tota mena de vocals.
Al·lòfons varis a l'escala
contrasten prou amb eufonia
i ens agombolen nit i dia
ones de sons i girs tonals.